

UNGVÁRY KRISZTIÁN:

A magyar honvédség a második világháborúban

Áttekintő összefoglalást írni egy olyan összetett történelmi korról, mint a második világháború, hatalmas vállalkozás. A történészek többsége általában egy-egy nagyobb kutatási szakasz lezárásaként vállalkozik erre a feladatra. Ungváry Krisztián már nem fiatal történész: több mint egy évtizedes komoly kutatómunka áll mögötte. Ösztöndíjasként alkalma nyílt arra, hogy a hazai források – elsősorban a Hadtörténelmi Levéltár dokumentumai – mellett a német levéltárak iratanyagában is elmélyedjen. Elismerésre méltó az általa elvégzett munka nagysága. Igaz ez akkor is, ha szovjet levéltári forrásokat – az orosz levéltárakban való kutatás lehetőségeit ismerve nem meglepő módon – elvétve használt könyve megírásához.

Ungváry Krisztián történetírói stílusa könnyen emészthetővé teszi az általa továbbadott tudásanyagot. Gondolatmenete világos, a nagy összefüggéseket, az egyes hadműveletek stratégiai történéseit szemléletesen mutatja be. Az összefüggések között, ezeket illusztrálva megjelennek a szemtanúk személyes történetei, melyek a történelmet nemcsak átélhetővé, de tanulságossá is teszik az olvasó számára. Klasszikus epizódok szerepelnek itt: olyanok, ame-

lyekre mint a „magyar katonai virtus szép példáira” emlékezhetünk, és olyanok is, amelyek örök szégyenfoltként tapadnak a magyar fegyverekhez. A szerző szenvedélyesen keresi a történelemben az „embert” – bár amikor annak motivációit vizsgálja, előfordul, hogy kiesik a történész szerepköréből.

A *Katonapolitika* című bevezető fejezet, s ezen belül is *A magyar hadsereg a világháború előestéjén* címet viselő rész a könyv Achilles-sarka. Kissé elnagyolt gondolatmenete pár oldalban igyekszik helyzetképet rajzolni mindazon körülményekről, amelyek közepette Magyarország a háborúba bocsátkozott.

Ungváry Krisztián nem elégszik meg a közhelyekkel. Könyvével új szempontokat hoz be a köztudatba, amelyeket a szaktudomány már tényként kezel, de a közvélemény számára eddig nem voltak hozzáférhetőek. (Ilyen például az, hogy a német vezérkar a maga számára tényként rögzítette: egy nagy szovjet támadást előzött meg a Barbarossával 1941. június 22-e után.) Különösen érdekes e tekintetben a Szovjetunió megszállásáról írott fejezet. A háború végső kimenetele szempontjából alapvető fontosságú összefüggésekre, sorsdöntő történésekre mutat rá a szerző. A megszállás rendszerének ismertetéséből drámai erővel rajzolódik ki a megfelelő eszközökkel nem rendelkező német hódítópolitika, a hazafiság mellett a sztálini

rendszer kegyetlenségét is megjele-
nítő „hivatalos” partizánmozgalom,
az egyes nemzetiségek különböző
politikai elkötelezettségű ellenállási
mozgalmai által vívott – olykor „ma-
gánjellegű” – háború, s mindaz a
szenvedés, ami a helyi lakosságot ér-
te. Megtorlások és háborús büntet-
tek, népiirtások és a holokauszt ször-
nyű tragédiái jelennek meg az olvasó
előtt. Ilyen mélységben ezt a témát a
magyar hadtörténetírás még nem
dolgozta fel.

A szerző könyvének megírása-
kor megbízhatóan építette saját
munkáját történésztársai – elsősor-
ban Szabó Péter, Ravasz István,
Szakály Sándor, Számvéber Norbert
és Dombrády Lóránt – által készített
alapvető monográfiákra, melyek a
második világháború egy-egy epi-
zódját dolgozták fel a teljesség ígé-
nyével. Műve mégis önálló szintézis,
hiszen új források bekapcsolásával,
sajátos nézőpontból tárgyalja az ese-
mények.

A kötetet bőséges jegyzetappa-
rátus, név- és helynévmutató, alaku-
latindex (amelyben minden, század-
nál nagyobb önálló számozású ala-
kulat szerepel), kiváló minőségű
térképanyag (amelyhez azonban saj-
nos nem készült külön mutató), va-
lamint rengeteg archív fénykép teszi
mindenki számára könnyen használ-
hatóvá.

Meghatározó új monográfia ke-
rül könyvespolcunkra, amely a té-
mával foglalkozó történetek szá-

mára megkerülhetetlen lesz, az ér-
deklődő nagyközönség számára pe-
dig a történelemmel való ismerkedés
olvasmányos útját kínálja.

SZENTPÁLY-JUHÁSZ MIKLÓS

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2004,*
604 oldal, 4500 Ft)

GRZEGORZ ŁUBCZYK:

A lengyel Wallenberg

Henryk Sławik és idősebb
Antall József története

Henryk Zvi Zimmermann izraeli ál-
lampolgár volt az, aki kötelességé-
nek érezte, hogy Henryk Sławik és
idősebb Antall József neve 1990-
ben a Világ Igazainak nevét meg-
örökítő emléktáblára kerüljön.
Antall lengyelmentő tevékenysége
közismert, de a Svájcba vagy Török-
országba távozás lehetőségét elutasí-
tó, a lengyel polgári menekültekkel
foglalkozó posztján a végsőkéig kitar-
tó Henryk Sławikról kevesen hallot-
tak, holott ő az ügy törhetetlen jelle-
mű mártíra, aki a legvadabb kínzá-
sok ellenére sem adta ki Antall
Józsefet a Gestapónak. Életének és
tevékenységének Grzegorz Łub-
czyk, a Magyarországhoz sok szálon
kötődő újságíró, a Lengyel Köztár-
saság 1997 és 2001 közötti buda-
pesti nagykövete állít emléket *A len-*